

Bosgoed in de kijker

De familie Claes, groepsfoto in het bos.

De productieve bossen van de familie Claes

Succesvolle samenhang van populierenteelt, duurzaam bosbeheer en biodiversiteit

Interview door Alec van Havre

In Wijgmaal en Bierbeek, op valleigronden in het Vlaams-Brabantse landschap rond Leuven, wordt door de familie Claes van vader op zoon, met veel ervaring en bezieling, aan bosbeheer gedaan. De productieve populierenteelt speelt hierbij een hoofdrol, net als economisch rendement en de motivatie om dit te combineren met een weelde aan natuur en biodiversiteit. Graag gaan we in gesprek met beheerder Dries Claes, over de vele aspecten die bij hun familiaal terreinbeheer aan bod komen.

AvH: bosbouw is een familiale traditie en passie geworden in uw familie. Hoe is zoiets bijzonder gegroeid?

DC: ik ben bijna geboren tussen de populieren. Mijn vader heeft zijn eerste populierenbos gekocht in Wijgmaal, voor hij 30 jaar oud was. Mijn grootvader plantte al populieren aan de rand van verpachte weides en wist zo de opbrengst van hout te waarderen. Als jager heeft mijn vader in dat gebied goede contacten met landbouwers en eigenaars opgebouwd en zo kunnen

uitbreiden in de Dijlevallei ten noorden van Leuven. Aan moeders kant hebben we het geluk gehad om gronden te erven. In deze regio ten zuiden van Leuven heb ik zelf, net als mijn ouders, de kans genomen om verschillende hectaren bij te kopen. Het zijn vaak valleigronden die niet interessant zijn voor huidig landbouwgebruik, maar uitstekend voor de populier.

Bosbouw is voor mij een passie, die al voor mijn 20ste is gegroeid. Elke boom die bij ons gepland wordt, gaat door onze handen. We

maken zelf de plantgaten, we planten zelf de bomen en verzorgen ze allen individueel. De bomen worden met de stokzaag tot hoogtes van 7 à 8 meter gesnoeid. Er gaat bijna nooit een weekend voorbij of ik ben minstens een halve dag fysiek in het bos aan het werk en dat geeft mij veel mentale voldoening. Ondertussen hebben we met de familie verschillende eigendommen, zodat er wel om de 2 à 3 jaar een verkoop georganiseerd kan worden. Naast het werken of genieten in onze bossen, zijn de opbrengsten een belangrijke motivatie.

Om me bij te scholen heb ik sinds de jaren 90 talrijke cursussen in binnen- en buitenland gevolgd en zeer veel lectuur verslonden. Zo heb ik me bv. heel sterk verdiept in Pro Silva, een stroming in de bosbouw die streeft naar een zo natuurlijk mogelijke bosbouw, met inbegrip van exoten, maar wel met zo weinig mogelijk ingrijpen en een voorkeur voor natuurlijke verjonging. Dit beheer kon echter door de versnippering en de groeicondities van onze valleibossen niet rendabel toegepast worden.

AvH: vanuit de standplaatsen zijn jullie sterk op de populier gericht. Is veredeling van belang en was dit geen Vlaamse specialiteit?

DC: het eerste bos dat mijn vader op zijn 25 jaar in het Wijgmaalbroek kocht, is 8 jaar geleden voor de derde keer geogst

en voor de tweede keer door ons herplant. We planten geselecteerde klonen uit de collectie van INBO, alsook veredelingen uit Nederland en Frankrijk. In Wijgmaal hebben we nu 18 verschillende herkomsten staan. Dit geeft ons kennis over wat op welke plaatsen het beste groeit en ook resistent is tegen klimaatopwarming. Ook kennen we zo de gevoeligheden voor droogte en ziekten, zoals de roest die halfweg de jaren 90 veel populierenbossen zwaar heeft aangetast. We houden eveneens nog een klein restant van inheemse zwarte populieren in stand.

De oorsprong van de grote vraag naar populier in België was voor de productie van lucifers in de regio van Geraardsbergen. Het was Vic Steenackers die de basis van de huidige Vlaamse variëteiten gelegd heeft, de fameuze Unal-klonen. Een veredelings-

programma dat tot op vandaag wereldwijd als de beste collectie beoordeeld wordt en waarvan je aanplantingen tot in China kan terugvinden. Het is dan ook onbegrijpelijk dat de financiering van deze veredeling binnen het INBO stopgezet werd. Zo'n kans om Vlaanderen te promoten!

Er zijn gelukkig nog goede klonen beschikbaar, maar de toekomst is onzeker. Ik ben trouwens benieuwd naar de uitkomst van testen met zuiderse herkomsten in het kader van de klimaatopwarming. Maar blijf vooral voldoende verschillende klonen planten en hopelijk blijven de kwekerijen minder populaire veredelingen ook aanbieden. Zelf raad ik graag de eerder rustieke kloon Oudenberg uit het INBO-gamma aan.

Om even op een paradox te wijzen: alle groenten, planten en zaden die we op ons bord krijgen, zijn ontstaan door selectie en veredeling, ook deze uit de biolandbouw. Voor landbouw wordt dit door iedereen toegejuicht, maar voor bosbouw wordt de veredeling en het planten van exoten ontmoedigd of zelfs verboden. Toch zijn dergelijke klonen genetisch niet gemanipuleerd en slechts door handmatige kruising verkregen en bieden ze fantastisch potentieel voor de industrie.

AvH: welke zijn vanuit uw ervaring de grote troeven van de populier? En de economische perspectieven?

DC: populier is op dit ogenblik veruit de meest interessante loofboom voor houtproductie en met deze boom hebben we in Vlaanderen zeer veel ervaring. Het is

Er wordt gelet dat er voldoende zonlicht kan zijn op de rand van het bos.

Er is voldoende afstand tussen de populieren.

Snoeiwerk.

relatief gemakkelijk om de boom op 20 à 25 jaar kaprijp te krijgen. Hij groeit 3 tot 4 keer sneller dan de meeste andere boomsoorten in onze regio. Wij halen hier tot 20 m³/ha en meer per jaar aan aanwas van topkwaliteitshout en daar komt nog de rijke spontane ondergroei bij van inheems hout, dat kan dienen in de biomassa of weldra in de bioraffinaderij of ter plaatse kan blijven voor de biodiversiteit. Na de eindkap komt trouwens deze ondergroei vanzelf terug. Populierenhout is door zijn eenvoudig beheer, lage productiekost en hoog rendement per stam aantrekkelijk voor de industrie. Populier is de goedkoopste van alle houtsoorten in de verwerking omdat het hout gemakkelijk kan verzaagd worden of nog mooier kan geschild of afgerold worden tot dunne vellen. Dit hout kent een zeer lage energievraag voor verwerking t.o.v. eik of beuk en zeker tropisch hout en kan heel snel gedroogd worden, zodat het productieproces zeer kort is. Afrol is bij uitstek de toekomst van de mooie stam van populier. Hiermee kunnen hoogwaardige multiplexplaten gemaakt worden die uitermate geschikt zijn voor allerlei toepassingen in de bouw, zelfs naar esthetisch hoge standaarden. Een mooi voorbeeld is het prachtige multiplex van Garnica.

De populier is ook de loofboom met het hoogste rendement naar verwerking van de andere delen van de stam.

Zo kan het resthout prima verzaagd worden voor bv. CLT-toepassingen. Daarbij worden verschillende kleine balken tot grotere gehelen met lange overspanningen verlijmd tot samengestelde balken van diverse

lengtes en formaten. Zo bestaan er al in Noord-Frankrijk overbruggingen in populierenhout van circa 60 m lang voor de structuur van sporthallen en loodsen. Dit spaart heel wat staal en beton uit en levert unieke winst aan CO₂-uitstoot en -fixatie. Populier kan ook door thermische behandeling voor gevelafwerking geschikt gemaakt worden of zelfs voor een terras. Een leuk voorbeeld van hernieuwd duurzaam lokaal gebruik van populier in Zuid-Nederland kan je vinden op www.peppelhout.nl. In de toekomst valt trouwens ook nog veel te verwachten van bioraffinage ter vervanging van plastic of andere chemische bouwstenen van niet duurzame origine.

AvH: kunnen deze interessante troeven voldoende uitgespeeld worden, bv. in het kader van de ecosystemendiensten? Is het

beleid van de overheid voldoende gericht op productieve bosbouw?

DC: populier hoeft helemaal niet negatief te zijn voor de biodiversiteit, noch voor de gewenste biotopen (bv. op valleigronden) mits aangepast beheer, en dat geldt trouwens ook voor inheemse bossen. Wil men in de natuur nog investeren om er ooit duurzaam geld uit te halen of alleen voor kosten gaan omwille van een tekort aan waardevol hout om te oogsten?

Rendement en winst zijn nodig om investeringen en kosten te dekken en om de motivatie van de beheerder als ondernemer op het terrein te waarborgen.

Ondergroei in de dreef.

Die motivatie is van grote toegevoegde waarde, alleen al om het goede onderhoud van bossen (en hun ondergrond) ter plekke veilig te stellen. De idee dat de overheid (on)rechtstreeks zoveel mogelijk bos- en natuurbeheer moet overnemen om een niet-economisch beleid te voeren past in vroegere Oostbloklanden, niet in Vlaanderen, waar vrij ondernemerschap voor bos en natuur alle rechten van bestaan heeft. Het bestaan van de Vlaamse bossen is in hoofdzaak en historisch het werk van de particuliere sector. De private eigenaars zijn de laatste decennia trouwens ook de grootste bebossers geweest, maar het minst erkend.

Er is absoluut nood aan een positieve visie en strategie voor productieve bosbouw, zoals er een is voor landbouw en natuurbeheer en liefst ermee in samenhang. Het plaatsgebrek en het silo-denken in Vlaanderen zorgen voor grote ruimtelijke concurrentie op het platteland, tussen actoren en sectoren onderling en ook met de overheid. Dit heeft problematische effecten tot gevolg zoals artificiële hoge grondprijzen (veelal vervreemd van rendement), overreglementering, verlies aan verantwoordelijk ondernemerschap en nieuwe starters, afkalvende rechtzekerheid en een flink deel van Vlaanderen onder voorkooprecht, hoge kosten voor de overheid door gesubsidieerde aankopen, eigen beheer en het verschaffen van financiële middelen op last van de belastingbetaler. Het alternatief bestaat: inspelen op verantwoordelijk ondernemerschap en zoveel mogelijk de integratie van functies en doelstellingen bewerkstelligen, waarbij investering en goed beheer garant moeten staan voor duurzaam rendement. Wetenschappelijk onderzoek, beheerplannen en vergunningen moeten hierop gericht zijn: zoveel mogelijk win-winoplossingen voor gebruik en bestemmingen. Naar mijn ervaring, zijn we hier nog lang niet aan toe.

We zijn in Vlaanderen maar voor 5 % zelfvoorzienend voor ons houtgebruik.

Als je dan ziet dat er nu een goede 10 % van de bossen uit populier bestaan en deze vandaag verantwoordelijk zijn voor meer dan 30 % van de houtoogst, dan is de oefening snel gemaakt voor de overheid om te kiezen waar een prioriteit van te maken om meer lokaal hout te produceren, wetende dat populierenteelt 100 % zuivere 'bio'bosbouw is (verschil met heel wat importhout) en een enorme boost voor biodiversiteit en klimaattempering kan uitmaken. En de vraag naar lokaal hout gaat alleen nog maar stijgen. En dat zal met de inheemse bossen van de Vlaamse overheid niet ingevuld kunnen worden.

Men moet de toekomstbossen multifunctioneel en samenhangend bekijken en niet louter meer vanuit 'zuivere' doelstellingen. De concepten van geïntegreerd natuurbeheer zijn een goede evolutie, maar waarom bestaat er bv. geen natuurstreefbeeld voor populierenteelt met waardevolle onderetage? Het idee dat de teelt van populier als exoot en het oogsten ervan niet te rijmen valt met hoge kwalitatieve natuur is wetenschappelijk niet bewezen en trouwens ook niet door Europa vereist in Natura 2000. Het aangepast planten van populier en de vrijwaring van de inheemse onderetage door zonering kunnen daar perfect aan verhelpen. Het is een win-win die vormen van productieve bosbouw meteen bij de natuurbeheerplannen type 3 en 4 zou betrekken. Type 2 kan wel, maar niet als natuurstreefbeeld, dus men vraagt de afstand van productief gebruik op 25 % van de oppervlakte (met waardeverlies) en verder geen beheersubsidies, terwijl zorg voor de onderetage toch van tel kan

Het werkmateriaal.

Populieren in het bos.

zijn, zelfs onder populier. Fiscale voordelen moeten hieraan verhelpen, maar die tellen maar als je een natuurlijke persoon bent, die fiscaal in Vlaanderen gevestigd is. Familiale vennootschappen of eigenaar-beheerders die elders wonen vallen uit de boot. Bij het bebossen van landbouwgrond stellen zich dan weer de problematieken van toelating en juiste compensatie voor grondwaardeverlies, terwijl het van louter gezond verstand getuigt om eigenaars hiervoor te vergoeden om ze tot bosuitbreiding aan te zetten. Mijn gevoel is dat in Vlaanderen het beleid veel te conceptueel benaderd wordt. Men moet uitgaan van de reële context, echte toegevoegde waarde, engagement en impact op het terrein en valabele verdienmodellen. Zo realiseer je doelstellingen op de lange termijn en duurzame modellen die niet eeuwig afhankelijk blijven van subsidies voor beheer.

AvH: kunnen productieve bossen en de populierenteelt een rol spelen in het kader van de klimaatproblematiek ?

DC: zeer zeker. In Vlaanderen lijkt alle aandacht te gaan naar inheemse biodiversiteit, terwijl het klimaat hier al stevig aan het opwarmen is en de exoten ongewild met volle snelheid in onze natuur opduiken.

Het is aan de overheid om ervoor te zorgen dat meer bos de klimaatwijziging kan overleven.

En dat bos wordt sowieso een bos met heel wat exoten, dat ga je als overheid niet tegenhouden. Dan kan men zich beter voorbereiden met de juiste adviezen. Voor mij is één van de types bos een mix van niet-invasieve exoten en inheems, die snel bruikbaar hout oplevert en waarbij bv. populieren zo snel mogelijk als hoofdbomen schaduw en beschutting bieden aan de inheemse soorten in de onderetage, in de hoop dat een deel zich aan het nieuwe klimaat aanpast.

We hebben in Vlaanderen maar een beperkt aantal boomsoorten die geschikt zijn voor regelmatig zaaghout en dus ook voor nuttige CO₂-fixatie in toepassingen. Die zijn op één hand te tellen. En de populier is nu juist ook één van de beste kandidaten om inheemse bomen bescherming te bieden, met zijn lichtdoorlatende kruin.

Het verontrust me trouwens dat, gelet op de klimaatopwarming en de sanitaire toestand van onze inheemse loofbomen, er nog geen

sterke aanleiding is tot adaptief beheer en dat men blijft vasthouden aan louter inheemse soorten en eenzijdig wetenschappelijk onderzoek naar erkende herkomsten. Als we ons niet tijdig aanpassen, is het gevaar voor onze Vlaamse bossen geen verre fictie meer. Deze zomer zijn we weer alle records van hoge temperatuur en lage neerslag aan het verpulveren.

Geen enkel bos in Vlaanderen doet aan betere CO₂-captatie dan onze populierenbossen, met liefst een weelderige onderbegroeiing van inheemse loofbomen die mee voor schaduw en temperatuurverlaging zorgen en een buffer tegen het uitdrogen van de bodem vormen. Op het moment dat ze gekapt worden, leveren ze veel kwalitatief hout op, waar afnemers voor in de rij staan. Als ik een stam van een populier op de markt afzet voor duurzaam gebruik heb ik naar mijn bescheiden mening een hele grote bijdrage geleverd aan de maatschappij.

AvH: hartelijk dank voor dit gesprek en proficiat aan uw familie om de vlam van het Vlaams productief bosbeheer met zoveel kennis en toewijding op het terrein levendig te houden!

**WILLY GROUP
NAESSENS**

- Industriële complexen
- KMO-gebouwen
- Logistieke ruimtes
- Winkelcomplexen
- Kantoren
- Zwembaden

www.willynaessens.be